

CZU: 159.947.5:37.015.3+373.3

DOI: 10.36120/2587-3636.v22i4.179-184

ÎNDRUMAREA ȘI CONTROLUL LECTURII ELEVILOR – FACTORI IMPORTANTI ÎN DEZVOLTAREA MOTIVAȚIEI PENTRU LECTURĂ A ELEVILOR DIN CLASELE PRIMARE

Carmen Daniela NIȚĂ, doctorandă

<https://orcid.org/0000-0002-8965-3133>

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău

Rezumat. Studiul motivației pentru lectură a elevilor din clasele primare este orientat, în acest articol, asupra îndrumării și controlului lecturii elevilor, factori prin care aceștia sunt determinați să citească, iar lectura devine activitate permanentă conștientă în dezvoltarea lor multilaterală. Trezirea motivației elevilor pentru lectură reprezintă și unul din obiectivele finale ale activității desfășurate de învățător în clasele primare. Elevii sunt stimulați să citească ca să-și dezvolte limbajul, competențele de comunicare, comportamentul și cultura generală.

Cuvinte-cheie: lectură, motivația lecturii, elevi, factori, îndrumare, control.

STUDENT GUIDANCE AND READING CONTROL IMPORTANT FACTORS IN DEVELOPING PRIMARY STUDENT READING MOTIVATION

Abstract. The study of the motivation for reading of primary school students is focused in this article on guiding and controlling students' reading, factors that trigger the activity by which they are determined to read, directs it in order to become a permanent activity, while realizing that reading contributes to the multilateral development of the human individual.

Awakening the students' motivation for reading is also one of the final objectives of the activity carried out by the teacher with the primary school students. Students are stimulated to read for the development of language, communication skills, behavior, general culture.

Keywords: reading, reading motivation, students, factors, guidance, control.

Unul din obiectivele finale ale activității pe care o desfășoară un învățător în clasele primare îl reprezintă dezvoltarea motivației pentru lectură, obiectiv care reprezintă punctul de plecare, dar și garantul succesului în activitatea școlară atât pentru învățător, cât și pentru elevii săi.

Particularitățile de vârstă și cele psihice, precum și climatul familial sunt doar o parte din factorii care pot transforma lectura într-o necesitate sau nu. În funcție de ele, cadrul didactic poate să îndrume și să controleze lectura elevilor, astfel încât aceștia să-și dorească să citească de plăcere. Pentru ca acest lucru să se realizeze, cadrul didactic trebuie să țină cont de diferențele de dezvoltare socială a copiilor, de vârstă, de aptitudini și de nivelul lor de cunoștințe.

Dacă ne referim la dezvoltarea socială a copilului, Grațiana Sion este de părere că, din perspectivă behavioristă, aceasta „constă în asimilarea de conduite care acoperă două câmpuri: cel al actelor sociale observabile și cel al experiențelor personale... Actul social este reușita unui proces de comunicare, pe care sinele individual îl construiește prin interiorizarea unui ansamblu structural al rolurilor asumate în realizarea sarcinilor

sociale. Copilul este expus încă de la naștere stimulilor socioculturali, așa încât el se dezvoltă într-o rețea de interacțiuni, care, pe măsură ce copilul crește, se vor intensifica, diversifica și amplifica în complexitate” [1, p. 119].

Copilul începe, prin mecanismele identificării și imitării, să-și construiască roluri: rolul său, pe urmă rolurile celorlalți.

Știm că, odată cu școlarizarea copilului, învățarea continuă. Pe fondul general al particularităților de vârstă, își pun amprenta particularitățile psihoindividuale.

Vom face referire, în acest articol, la îndrumarea și controlul lecturii ca factori importanți în dezvoltarea motivației pe care elevii claselor primare trebuie să o aibă.

M. Golu face următoarea distincție între motivație și motiv: „Prin termenul de motivație definim o componentă structural-funcțională specifică a sistemului psihic uman, care reflectă o stare de necesitate în sens larg, iar prin motiv exprimăm forma corectă, actuală, în care se activează și se manifestă o asemenea stare de necesitate. Așadar, prin motiv vom înțelege acel mobil care stă la baza unui comportament sau a unei acțiuni complete” [2, p.176].

Cât privește modalitățile de stimulare a motivației învățării, D. Ausbel și F. G. Robinson „reclamă următoarele: a) dezvoltarea impulsului cognitiv, prin folosirea unor procedee care să capteze atenția elevilor (elementele de noutate, de surpriză, aspectele dilematice, disonanța cognitivă etc.); b) promovarea unui punct de vedere realist în ceea ce înseamnă motivație școlară, învățarea școlară fiind determinată de nevoia de afirmare, de afiliere, de interesele elevilor, de recompensele primite; c) entuziasmul cadrului didactic, care poate stimula elevilor dorința de a se implica în activitatea de învățare; d) folosirea competiției, îmbinarea competiției individuale cu cea de grup” [3, p.338].

În cadrul activităților derulate cu elevii mei la clubul de lectură, am observat că aceștia prezintă diferite particularități psihoindividuale printre care ritmul de citire este diferit (accelerat sau lent) și viteza diferită (mare sau mică), fapt ce ne determină să afirmăm că dezvoltarea psihică se diferențiază de la un copil la altul.

Conținutul (bogat, simplu, diversificat sau sărăcăcios și limitat), consumul energetic (mare sau mic, rațional, echilibrat sau dezechilibrat, bazat pe armonie sau risipă energetică), rezonanța (puternică sau slabă), sensul (ascendent sau sincopat), durata (normală sau întârziată), efectele (pozitive sau negative), pe care le produce un text, sunt, de asemenea, elemente care îi diferențiază pe elevii de vârstă școlară mică.

Sub aspectul dezvoltării motivației elevilor pentru lectură și al comportamentului acestora în raport cu înțelegerea textului citit, pentru o mai bună cunoaștere a individualității elevului, trebuie ca, alături de datele despre situația familială a copilului, sănătate și temperament, să fie analizați mai mulți factori. Făcând o analiză a ceea ce se întâmplă în practica pedagogică, putem afirma că în domeniul instruirii și educației, strategiile didactice identice generează rezultate diferite în funcție de caracteristicile

individuale și de vârstă ale elevilor, ceea ce duce la o receptare și prelucrare diferențiată a mesajelor transmise.

Atât familia, cât și grădinița depun eforturi pentru a influența universul copilăriei prin basme, povești și poezii. În primele clase ale învățământului primar, munca aceasta accede la un nivel superior. Lectura propriu-zisă începe după ce copilul reușește să descifreze singur cu ușurință ideile ascunse în spatele semnelor grafice.

De-a lungul carierei mele didactice am constatat că există mai multe tipuri de elevi:

- elevi care prezintă un interes constant față de învățătură, cu nivel ridicat de aspirație și cu posibilități intelectuale;
- elevi dornici să citească, cu aspirații și cu posibilități mai reduse;
- elevi care nu manifestă interes prea mare pentru lectură, deși au posibilități reale;
- elevi care refuză să citească și au posibilități intelectuale mediocre și aspirații mai reduse.

Școala dirijează lectura, supraveghează efectuarea ei, dar deprinderea lecturii se formează nu numai în școală, ci și în familie.

Povestirea de către adult a conținutului unei cărți, comentarea cu mijloace modeste, fără pretenții critice reprezintă, în mediul familial, un bun mijloc de stimulare și dezvoltare a gustului copilului pentru lectură.

În acest sens am desfășurat activități împreună cu elevii și părinții („Citim împreună” sau „ Citim în pereche cu părintele”).

Am sugerat părinților ca în fiecare seară să citească împreună un basm sau o schiță umoristică pentru a-l face pe copii să se simtă bine, să râdă, să glumească pe seama dialogului dintre personaje. Copiii caută modele în adulți. Un copil care își va vedea părintele citind va face și el același lucru.

„Cercetările arată că trăsăturile modelelor influențează dorința, voința copiilor de a imita comportamentul. Căldura și afecțiunea sunt asociate constant cu înclinațiile prosociale ale copiilor” [1, p.130]. Astfel, copilul va fi mult mai receptiv față de model. „Cele mai multe comportamente prosociale sunt însușite de copii prin observarea comportamentelor părinților și a adulților. Există, de asemenea, câteva caracteristici ale modelelor care dezvoltă un comportament prosocial, prin care crește dorința copiilor de a fi imitate, aceste caracteristici fiind căldura, puterea, competența, consecvența între vorbe și fapte [1, p.131].

Cercetările în domeniu au dus la concluzia că este foarte cititul în sine, efectuat regulat. Părinții ar trebui să le citească regulat copiilor, fără a căuta cartea perfectă.

The National Institute for Literacy din SUA recomandă părinților să stimuleze copilul să își folosească imaginația, să inventeze povești și să pună întrebări despre acele istorii inventate; să aleagă cărți cu personaje interesante, citind împreună cu voci diferite

pentru personaje; să pună copilul să repete cuvintele noi și – cel mai important – să se bucure de experiența cititului alături de el.

Am constatat în urma acestei activități („Citim împreună”) că elevii care au citit regulat cu părinții, indiferent de lectura aleasă, au devenit mult mai încrezători în ei, au găsit astfel motive să citească în continuare de plăcere.

M. Marin, în „ Didactica lecturii”, menționează că „stimularea interesului pentru lectură depinde foarte mult de evaluarea calitativă a lecturilor individuale. Măsurarea rezultatelor trebuie să aibă caracter stimulat, iar aceasta depinde, în special, de tipul activităților și de structurarea lor după o schemă flexibilă, stimulative și progresivă” [4, p. 36].

Pentru a le spori elevilor interesul pentru citit, învățătorii au nevoie de anumite strategii, care să asigure realizarea principiilor de stimulare a interesului pentru lectură al elevilor.

Vom face referire la *Momentul de lectură* pe care l-am ales ca tehnică în procesul predării-studierii textului literar.

Această tehnică presupune solicitarea mai multor operații de gândire, cum ar fi sinteza, analiza, generalizarea, abstractizarea și compararea.

Am căutat de fiecare dată ca în cadrul lecțiilor să acord, pe lângă momentele ortografice și caligrafice, timp momentelor de lectură. Astfel, în fiecare zi, după pauza de masă, elevii au avut la dispoziție de 30 de minute să citească din cartea lor preferată, apoi, prin rotație zilnică, câte 5-6 elevi și-au prezentat în fața colegilor lectura, au răspuns la întrebările adresate de către colegi, astfel încât să-i poată determina și pe aceștia să citească opera aleasă de ei.

S-a observat că această tehnică de lucru a stimulat interesul elevilor pentru citirea cărților. Printre sarcinile propuse elevilor care se referă la dezvoltarea momentului de lectură au fost:

1. Scrie pe tablă numele tău și titlul operei pe care dorești să o citești astăzi.
2. Citește în fața colegilor, timp de 5-7 minute, un fragment care te-a impresionat cel mai mult, apoi scrie un cuvânt-cheie care ar reprezenta emoția trăită în acest moment.
3. Continuă gândul cu idei din lectura preferată: „Am admirat...; Am fost curios să...; Țin să menționez că...; Este evident că...”
4. Formulează ideea desprinsă din lectura aleasă.
5. Enumeră trei cuvinte-cheie din fragmentul citit.

Timp de două săptămâni fiecare dintre elevii antrenați în lectură și-au împărtășit impresiile despre lectura preferată, fie în *Jurnalul de lectură al clasei*, fie în *Calendarul de lectură și atitudine*, demonstrând astfel interesul lor pentru o activitate dirijată, dar și pentru o pre-lectură motivată.

O altă formă de organizare a *Momentului de lectură* a reprezentat-o *Lectura în doi*, care, după opiniile elevilor, a fost o plăcere, un joc, o competiție, care a dus la o perfecționare a lecturii și o îmbogățire a imaginației. Citind în doi mesajul operei, acesta a fost mai bine înțeles, elevii simțindu-se mai motivați să citească.

După răspunsurile elevilor am putut observa predispoziția acestora pentru lectură. Faptul că nu le-am impus o anumită lectură a făcut ca ei să-și arate interesul sporit față de lectură și un anumit mod de exprimare a opiniei. Este foarte important să-i lăsăm pe copii să își aleagă singuri cărțile pe care doresc să le citească pentru a-și forma apetitul pentru lectură. Obiceiul de a citi zilnic este unul dintre cele mai bune obiceiuri pe care le poate avea un om. Indiferent de domeniul de activitate al fiecăruia, cititul va reprezenta avantajul care va face diferența. De dascăli depinde cum îi motivăm pe elevi să o facă.

O provocare la care au răspuns elevii mei a fost aceea ca, timp de șase zile, să citească ceea ce doresc ei, să realizeze o fișă de lectură pentru fiecare operă citită. Fișa să conțină titlul, autorul, personajele și ideea principală. Fișele de lectură întocmite au fost puse în *Cutia lecturilor noastre*. La sfârșitul celor 6 zile, cutia a fost deschisă, făcându-se un clasament al cititorilor, recompensați ulterior cu diplome și surprize sub forma de cărți și dulciuri.

Activitatea de dezvoltare a motivației pentru lectură a fost continuată și în vacanță. De data aceasta elevii au răspuns provocării numite *Lectura e pe val*. Cu fiecare lectură citită au confecționat bărcuțe pe care au notat titlul și autorul operei literare citite. Bărcuțele au fost expuse pe panouri în fața clasei. Am fost plăcut surprinsă să constat implicarea a cât mai multor elevi în această activitate. Elevii „au fost luați de „valul lecturii.”, astfel că pe toată durata *Momentului de lectură* și-au prezentat în fața colegilor lecturile.

În urma acestor activități am observat că elevii obișnuiți cu lectura au dezvoltat relații prietenoase cu învățătura. Ei vor ști cum să gestioneze provocările vieții. Valorizarea textului ales de către elevi în cadrul orelor de lectură a fost realizat ca un principiu de dezvoltare a atitudinii elevului față de opera literară aleasă (nu impusă), având la bază următorii factori:

- manifestarea sensibilității artistice prin lectură;
- demonstrarea preferințelor literare;
- exprimarea atitudinii personale față de lecturile alese;
- emiterea judecăților de valoare, care conturează virtuțile și viciile personajelor.

Tehnicile folosite au dus la dezvoltarea atitudinii elevilor față de lectură și, implicit, la dezvoltarea motivației pentru lectură.

După cum precizează Constantin Parfene în „Compozițiile în școală”, „tehnica lecturii unei opere literare presupune disponibilitatea cititorului de a veni, fără prejudecăți, în întâmpinarea operei, de a fi deschis comunicării artistice, care, ca orice

comunicare, înseamnă schimb reciproc de informații (intercomunicare). Lectura unei cărți oferă minunatul prilej de verificare a propriei gândiri, simțiri și imaginații, ocazia plăcută de cultivare a propriei exprimări” [5, p.101].

Cadrul didactic trebuie să îndrume atent și să controleze lectura elevilor, să sprijine înțelegerea acesteia și să-i asigure pe elevi de importanța și rolul formativ pe care aceasta îl va avea în viața lor.

Concluzii

Îndrumarea lecturii reprezintă o necesitate izvorâtă din caracterul procesual al acesteia, din valoarea informativă și formativă a receptării cunoștințelor umane prin lectură. Este recomandat ca lectura să fie îndrumată și stimulată prin mijloace diverse, eliminându-se din practica pedagogică tot ce este formal și constituie o piedică în motivarea elevilor pentru lectură.

Îndrumarea și controlul lecturii elevilor claselor primare vizează formarea la aceștia a plăcerii de a citi, de a simți lectura ca o necesitate cotidiană.

Cercetările au dovedit de-a lungul timpului că persoanele care prezintă o anumită pasiune pentru citit sunt mai înțelepte, gândesc mai profund, înțeleg mult mai ușor realitatea, găsesc cu ușurință soluții în rezolvarea problemelor. Lectura cărților este singura modalitate prin care îți poți dezvolta gândirea critică, bogăția perspectivelor în perceperea realității și înțelegerea contextului. Astfel, cititul este cel mai bun drum spre cunoaștere, lectura, înțelegerea și interpretarea textului ar trebui să devină practici și preocupări obligatorii pentru toate cadrele didactice, indiferent de disciplină.

Să nu uităm că scopul lecturii este acela de a forma progresiv un tânăr cu o cultură comunicatională și literară de bază, capabilă să înțeleagă lumea din jurul său, să comunice și să interacționeze cu semenii, să fie capabil să-și exprime gânduri, stări, sentimente, opinii, să fie sensibil la frumosul din natură și la cel creat de om.

De aceea, printre activitățile pedagogice, lectura este prioritară. Este de neconceput dezvoltarea oricărei programe școlare fără lectură, deoarece toate disciplinele școlare au la bază sensuri valorificate prin lectură.

Bibliografie

1. Sion G. Psihologia vârstelor. București: Fundația România de mâine, 2006.
2. Golu M. Fundamentele psihologiei. Vol.1, 2. București: România de Mâine, 2004.
3. Ausubel D., Robinson F. Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
4. Marin M. Didactica lecturii. Arad: Universitatea Aurel Vlaicu, 2013.
5. Parfene C. Compozițiile în școală. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1980.